

Wij blijven leren!

Doorgaande investering in ontwikkelen is nodig.
Dit vergt visie, ruimte en onderzoek.

Position paper

Kunskapsskolan Community Nederland

September 2024

Wij blijven leren!

Van elkaar en met elkaar. Omdat ons werk elke dag impact heeft op het leven van elke leerling in onze school. Omdat onze leerlingen ruimte en tijd verdienen om hun optimale niveau te bereiken en zich als mens breed te ontwikkelen. Omdat de context waarin wij werken verandert en professionalisering daarin noodzakelijk is.

Wij zijn de Kunskapsskolan Community, een groep van (kandidaat) Kunskapsskolan Partnerscholen die - samen met Kunskapsskolan Nederland - dagelijks de handen ineen slaat om gepersonaliseerd onderwijs volgens het KED programma zo goed mogelijk vorm te geven. Elke leerling kansen bieden, persoonlijke aandacht geven en de mogelijkheid geven in het voortgezet onderwijs elk vak op het eigen optimale niveau te doen. Dat is onze ambitie. Waarin leerlingen de persoonlijke uitdaging, begeleiding en sturing krijgen die zij nodig hebben. Waardoor zij uiteindelijk leren meer regie te pakken over hun eigen ontwikkeling en daarmee over hun leven. Om de juiste kennis voor het examen te vergaren. En de vaardigheden aan te leren die in de veranderende wereld nodig zijn. Met die ambitie staan wij voor uitdagingen, maar bieden ook oplossingen.

Om de paar jaar delen we als community een 'position paper', waarin we beschrijven hoe we als Kunskapsskolan Partnerscholen antwoord (willen) geven op hedendaagse maatschappelijke vragen in het onderwijs. Deze vraagstukken veranderen steeds van aard en urgentie en vraagt van ons het opnieuw doordenken van onze aanpak en toegevoegde waarde. Zo is het voor de leden van de Kunskapsskolan Community Nederland een basis voor reflectie, gesprek, agendavorming en samenwerking. Het is ook een kader om ons te positioneren in het maatschappelijk debat. Een gedeelde basis voor meer gerichte artikelen en verdere dialoog. Zo dragen wij bij aan de publieke dialoog over onderwijs.

Graag delen wij onze huidige focus met u in deel I van dit position paper. Want of er nu al dan niet 'groot onderhoud in het onderwijsstelsel' komt; wij weten dat we ook met de huidige mogelijkheden duurzaam moeten en kunnen veranderen. Gevoed en getoetst door een langdurige samenwerking met de wetenschap en andere stakeholders om ons heen. Meer informatie over onze community en het onderwijsconcept Kunskapsskolan, is te vinden in deel II.

Wil je meer lezen over Kunskapsskolan en haar community? Luister naar de podcast Schoolpraat (te vinden op Spotify en elk ander podcastplatform) of kijk op: <https://kunskapsskolancommunity.nl/>

Voor vragen en overleg, mail naar:

Voorzitter Kunskapsskolan Community
Duco Adema, tevens bestuurder Cedergroep
d.adema@cedergroep.nl

Kunskapsskolan Nederland
Willemien Noordhof, Educational director, tevens
verantwoordelijk voor de community
noordhof@kunskapsskolan.nl

I. Kunskapsskolan en de onderwijskundige uitdagingen van onze tijd

Later selecteren, beter differentiëren, we verkleinen kansenongelijkheid

Kinderen worden op dit moment op jonge leeftijd gelabeld op basis van hun zwakste vak. Dit werkt demotiverend en vergroot de kansenongelijkheid. Onderzoek wijst uit dat kinderen de kans moeten krijgen om zich op verschillende gebieden te ontwikkelen en te groeien, zonder beperkt te worden door vroegtijdige labels. Elk kind moet ondersteund en gestimuleerd worden om het beste uit zichzelf te halen, ongeacht ontwikkelpunten. De focus van de Kunskapsskolan community ligt nét op die vragen: hoe kunnen we onze leerlingen beter motiveren en hen helpen om grip op hun leren en ontwikkeling te hebben? En, hoe kunnen we meer maatwerk bieden, zodat elke leerling echt zijn of haar potentieel realiseert? Een vroege selectie hoort hier niet bij.

De principes van het Zweedse KED programma¹ bieden ons in onze Nederlandse context houvast om de leercompetentie van leerlingen te vergroten, de relatie tussen leerlingen en leraren te versterken en om (gepersonaliseerd) meer ruimte te geven voor autonomie. Dit draagt bij aan het zelfinzicht, vertrouwen en eigenaarschap. Het Kunskapsskolan curriculum ondersteunt personalisering van het onderwijs en daarmee is latere determinatie van het niveau per vak mogelijk, waardoor het de kansengelijkheid vergroot. We hebben ervaring met het 'anders organiseren' van ons onderwijs. Door onze wekelijkse individuele coachgesprekken, de dagstarten in een (bij voorkeur heterogene) base group en door te werken met soorten leeractiviteiten en leeractiviteiten op verschillende of gemengde niveaus. Dit vergt binnen de huidige onderwijskaders veel creativiteit, flexibiliteit en doorzettingsvermogen van de school, de leraren en de leerling.

In de praktijk zien we:

- leerlingen die zich meer gestimuleerd en gemotiveerd voelen om hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen;
- leerlingen die de hele onderbouw benutten om te verkennen wat voor hen het optimale examenniveau is door soms vakken op een ander niveau te volgen of in een ander tempo;
- leerlingen die onderzoeken of een hoger examenniveau voor hen haalbaar is en dit regelmatig ook realiseren;
- dat onze leerlingen - zeker binnen een breed vmbo-aanbod - vaak een of meer vakken op een hoger niveau afsluiten;

Als community willen wij meer ruimte in de onderwijskaders:

- ❖ *voor flexibilisering van tempo in curriculum en totale duur van elke 'onderwijsreis'*
- ❖ *om vakken verspreid over meer dan één leerjaar te examineren*

---

¹ KED = Kunskapsskolan EDucation

Een brede persoonlijke ontwikkeling en basisvaardigheden

Het onderwijs heeft de taak om leerlingen voor het echte leven op te leiden. Naast een inhoudelijk goed curriculum, vraagt dit ook om betekenisvolle leerervaringen die vormend zijn voor leerlingen. Deze leerervaringen dragen indirect bij aan goede studieresultaten. Denk aan leren leren, samenwerken, ondernemend zijn, innoveren en onderzoeken en natuurlijk ook digitale vaardigheden². Dit alles zoveel mogelijk verweven met een doelgericht vakcurriculum. Vanzelfsprekend zien we ook op onze scholen dat een deel van de leerlingen met achterstanden en/of sociaal-emotionele problemen (versterkt door Covid-19) kampt. In plaats van leerlingen te laten afstromen zoeken wij naar wegen om ze meer tijd te geven om zichzelf te ontwikkelen en zo toch het optimale niveau te behalen. Ook werken we vanuit een pedagogisch-didactische aanpak die voorziet in de behoeften van leerlingen om daadwerkelijk tot eigenaarschap en zelfregulatie te komen. Samenwerking binnen vakgroepen maar ook vakoverstijgend zijn noodzakelijk. Onze leraren hebben ruimte nodig om aan te blijven sluiten op de steeds veranderende realiteit. Deze ruimte staat onder druk door een overvol curriculum, administratieve last en het groeiende lerarentekort.

Als community staan en gaan wij voor:

- ❖ *dat onderwijs een brede persoonlijke ontwikkeling faciliteert, inclusief alle essentiële basiskennis en -vaardigheden. Dit vergt dat er op schoolniveau in de eigen context meer keuzes gemaakt moeten kunnen worden in het onderwijsaanbod;*
- ❖ *meer formatieve toetsing;*
- ❖ *het verminderen van 'verantwoordingsdruk' waardoor data en resultaten op alle vlakken gegenereerd wordt puur ter verantwoording;*
- ❖ *een bredere definitie van basisvaardigheden³. Zelfregulatie en leren leren zijn ook belangrijke vaardigheden voor het leven.*

Een inclusief schoolklimaat en de ontwikkeling tot wereldburger

Ons onderwijs bereidt leerlingen voor op samenleven en -werken, in hun dorp of stad, in Nederland of elders in de wereld. De school is een mini samenleving waarin leerlingen, door persoonlijke doelen te stellen en met hun coach te reflecteren op hun leren en handelen, invloed hebben op hun 'persoonlijke leerroute'. Toch leren en werken zij met elkaar samen in de (vaak heterogene) base group en diverse leeractiviteiten (vaak geclusterd naar niveau per vak). Dit draagt bij aan een inclusief schoolklimaat met respect en ruimte voor ieders persoonlijke leerbehoeften.

De wekelijkse coaching en de samenwerking als team dragen eraan bij dat alle leerlingen in beeld zijn en gezien worden. Dat heeft een positieve invloed op ons schoolklimaat. Maar ook wij ervaren op onze scholen de weerslag van de thuissituatie, de straatcultuur en sociaal-emotionele problemen van leerlingen. Terwijl er juist meer tijd nodig is voor èn ondersteuning en begeleiding van leerlingen èn het onderwijsproces. Met de aangekondigde bezuinigingen op het voortgezet onderwijs, de al bestaande bezuinigingen op jeugdzorg en sociaal maatschappelijk werk en het groeiende lerarentekort, is het voor scholen steeds moeilijker een geborgde structuur vorm te geven. Er is een steviger ondersteuningsteam

---

² KED Future Skills

³ Nu wordt bij basisvaardigheden vooral gedacht aan taal, rekenen, digitale geletterdheid en burgerschap.

in de school nodig, zodat onze leraren kunnen signaleren en samenwerken met collega-experts op de benodigde terreinen. Zo kan aan leerlingen de beste ondersteuning en het beste onderwijs worden aangeboden.

Als community staan wij erop:

- ❖ *dat er niet verder bezuinigd wordt op onderwijs en er juist meer structurele bekostiging komt voor sociaal-maatschappelijke ondersteuning van leerlingen. Waardoor leerlingen beter worden ondersteund en leraren zich meer kunnen focussen op het onderwijsproces*

Ruimte voor professionalisering van leraren

Als Kunskapsskolan community zien we duidelijk de toegevoegde waarde van onze onderwijsaanpak, niet alleen voor onze leerlingen, maar ook voor onze medewerkers en onszelf als werkgever. Leraren maken een bewuste keuze om op onze scholen te werken vanwege de wijze van betrokken zijn bij leerlingen als coach en de ruimte voor variatie in leeractiviteiten en de verschillende rollen als docent. Ook de dagelijkse samenwerking als team draagt bij aan de collegiale veerkracht van het individu en het team als geheel. Dit alles verhoogt de voldoening en het werkplezier van onze medewerkers.

Desondanks is de werkdruk hoog. Door algemeen bekende factoren als het volle curriculum, inclusief onderwijs en het tekort aan gekwalificeerde leraren. Ook de verharding in de maatschappij en de straatcultuur lijken hieraan bij te dragen.

Voor ons is het belangrijk om ook onze medewerkers ruimte te geven voor ontwikkeling, het nemen van eigenaarschap en het dragen van verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het onderwijs. Het werken in een nieuw onderwijsconcept vergt adaptieve expertise van elke medewerker. Het ontwikkelen van een goed curriculumbewustzijn in het vak, coachvaardigheden en een formatieve didactiek vergen ervaring en tijd. Een onderzoekende basishouding en ruimte om te ontwikkelen zijn daarbij cruciaal. Als wij als werkgevers dit goed faciliteren draagt dit bij aan de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar⁴. Als community van samenwerkende partnerscholen stimuleren we expertise-ontwikkeling en onderzoek. Door het organiseren van diverse expertgroepen en het samenwerken met diverse wetenschappers. Wij willen immers lerende mensen, lerende scholen en een lerende community zijn!

Als community staan én gaan wij voor:

- ❖ *een kritisch evaluatie van het overvolle curriculum en het lef om daarin keuzes te maken;*
- ❖ *het faciliteren van professionele ruimte voor leraren om zowel persoonlijk als met elkaar te reflecteren en ontwikkelen op hun vakplanning, leeractiviteiten en -middelen en pedagogisch-didactische aanpak;*
- ❖ *relevante input van wetenschappelijke inzichten en een valide dataverzameling als basis voor een cyclische evaluatie aanpak op de partnerscholen en in de community;*
- ❖ *een langdurige research practice partnership tussen onderwijs en praktijk.*

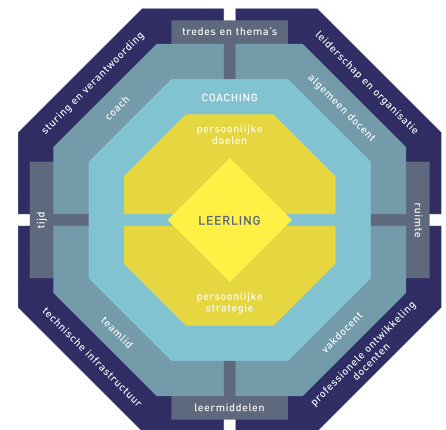
⁴ Zoals regelmatig te horen is bij medewerkers van Kunskapsskolan Partnerscholen, bijvoorbeeld via Schoolpraat podcast. Klik [hier](#) voor het beluisteren van enkele voorbeelden.

II. Kennismaken met de Kunskapsskolan Community

Wat drijft ons

Er is veel te zeggen over de waarden, visie en principes van Kunskapsskolan en hoe deze in het onderwijsconcept van het KED⁵ Programma concreet uitgewerkt worden. En over het ontstaan en functioneren van de Kunskapsskolan Partnerscholen in Nederland en de samenwerking met Kunskapsskolan Nederland binnen de community van Partnerscholen. Hiervoor verwijzen we graag naar de losse bijlage 'Kennismaking met Kunskapsskolan'. Kort samengevat staat Kunskapsskolan voor het volgende:

Elk mens is uniek, met eigen persoonlijke dromen en unieke kwaliteiten om die dromen te verwezenlijken. En ieder mens heeft de behoefte om daarin gezien en gehoord te worden. Het KED programma stelt de ambitie en de kwaliteiten van leerlingen centraal door ze te verbinden aan de leerdoelen op school. En zo samen met de leerling het onderwijs daaromheen vorm te geven. Dit stelt de docent in staat om leerlingen de persoonlijke aandacht te geven waardoor ze meer groeien dan ze ooit durfden te dromen. Kunskapsskolan Partnerscholen zijn scholen die willen excelleren in het uitvoeren van het integrale KED programma en hierop gecertificeerd worden. Dit impliceert:

- het vormgeven van **leerdoelgericht**, gepersonaliseerd onderwijs, waardoor leerlingen vanuit passende **hoge verwachtingen** benaderd worden;
- dat leerlingen leren meer **eigenaarschap** (zelfregulatie) te nemen door persoonlijke **doelen** te stellen en **strategieën** in te zetten (bijv. keuze in tijd en leeractiviteiten, plek en vorm waarin leert, volgorde en welke opdrachten/werkvormen), en hierop (kort en lang cyclisch) te reflecteren, begeleid door een coach;
- dat leerlingen zo samen met hun docenten hun eigen leerroutes en planning vormgeven waardoor ze meer op **eigen niveau en tempo** werken;
- dat docenten **formatief handelen** om aan te sluiten bij de ontwikkeling van de leerling en te voorzien in hun leerbehoeften (regelmatig precieze feedback en feedforward, en naast toetsen diverse evaluatie/presentatievormen waarmee de leerling aantoont het leerdoel te beheersen);
- dat hierdoor daadwerkelijk **latere determinatie** mogelijk is en leerlingen langer tijd hebben om hun juiste niveau en tempo te vinden. Zo dragen we echt bij aan **kansgelijkheid**, door het onderwijs gepersonaliseerd op maat vorm te geven. Binnen de bandbreedte van onze mogelijkheden.

Elke leerling kansen bieden, persoonlijke aandacht geven en de mogelijkheid geven in het voortgezet onderwijs elk vak op het eigen optimale niveau te doen. Dat is onze ambitie. Waarin leerlingen veel persoonlijke begeleiding en sturing krijgen en worden uitgedaagd. In het begin bepaalt en stuurt de leraar. Als de leerling laat zien eraan toe te zijn, krijgt deze meer ruimte om eigenaarschap te nemen. Waarin zij uiteindelijk leren meer regie te pakken over hun eigen ontwikkeling en daarmee over hun

⁵ KED = Kunskapsskolan **ED**ucation

Kunskapsskolan Community Nederland

leven. Om de juiste kennis voor het examen te vergaren. En de vaardigheden aan te leren die in de veranderende wereld nodig zijn.

Wat doen wij

De Kunskapsskolan Community Nederland legt en onderhoudt contacten. We initiëren samenwerking en uitwisseling tussen alle mensen die bezig zijn met het ontwikkelen van gepersonaliseerd onderwijs, geïnspireerd door de principes van Kunskapsskolan. Daarbij richten we ons zowel op bestuurders en schoolleiders als op docenten en leerlingen. Het doel is als partners samen te werken, samen te leren en samen te delen om zo de vormgeving van gepersonaliseerd onderwijs op de betrokken scholen te verbreden, te verdiepen en te verankeren.

In het bestuurlijk overleg komen schoolbestuurders en Kunskapsskolan Nederland geregeld bijeen om ontwikkelingen in en rondom onderwijs te bespreken. En om te bezien hoe wij als community onze scholen optimaal kunnen ondersteunen bij het realiseren van effectief gepersonaliseerd onderwijs voor onze leerlingen. Daarnaast zorgen we dat de beleidskaders helder zijn. Deze ambities en reflecties leggen we om de zoveel jaar vast in een document dat funderend is voor de community en haar activiteiten. Eind 2018 resulteerde dit in een intentieverklaring en werkagenda. In 2020 bracht de Community een position paper 'Veranderen kan nu' uit. Hierin verwoordde de community haar visie op het huidige en toekomstige onderwijs, mede in het licht van de toenmalige maatschappelijke vraagstukken. Dit was in de nadagen van het Covid-19 tijdperk. Aangezien deze vraagstukken de laatste jaren zowel van aard en urgentie veranderd zijn, is het tijd om een **nieuw position paper** uit te brengen. Voor de leden van de Kunskapsskolan Community Nederland kan dit basis zijn voor reflectie, gesprek, agendavorming en samenwerking. Extern is dit een basis voor meer gerichte artikelen en verdere dialoog. Zo willen wij bijdragen aan de publieke dialoog over onderwijs.

Wij zijn een lerende onderwijsgemeenschap

Als (kandidaat) Kunskapsskolan Partnerscholen werken wij nu al ruim 8 jaar aan het vormgeven van gepersonaliseerd onderwijs zodat leerlingen zich als leerling en mens optimaal ontwikkelen en goede studieresultaten behalen. Het onderwijs transformeren in visie, organisatie en een concrete pedagogisch-didactische aanpak is complex. Het gaat met vallen en opstaan. En vergt veel adaptief vermogen van leraren en schoolleiders. De principes van het KED programma - verankerd in de kwaliteitszorg van het KED framework - vormen ons startpunt en kader om dit in onze eigen context vorm te geven. Hierdoor evalueren we op elk niveau in de organisatie, zowel kort- als lang cyclisch. Elke medewerker persoonlijk, de coaches per jaarlaag, de vaksecties, de schoolleiding. En ook als Kunskapsskolan Partnerscholen gezamenlijk.

Zo bouwen we de laatste jaren met elkaar aan een proces van dataverzameling, reflectie en dialoog om steeds beter te begrijpen wat we doen, wat daar de impact van is en hoe we kunnen bijsturen en doorontwikkelen. En daarin willen we ons laten voeden door relevante wetenschappelijke inzichten. We zoeken actief contact met diverse onderwijswetenschappers, zowel in Nederland als internationaal. Daarnaast onderzoeken we - o.a. met de UvA en TIAS - mogelijkheden om langdurig wetenschappelijk onderzoek te doen naar de impact van ons onderwijs op de ontwikkeling van leerlingen. We zijn hiertoe

intrinsiek gemotiveerd en worden daarin versterkt door het hoofdlijnenakkoord dat scholen oproept om te werken met bewezen onderwijsmethoden. Zo is er inmiddels een wetenschappelijke literatuurstudie uitgevoerd⁶. De literatuurstudie identificeert verschillende vormen van leerling eigenaarschap, zoals 'daadkrachtig eigenaarschap' en 'authentiek eigenaarschap', en presenteert wetenschappelijke artikelen die laten zien hoe een integrale onderwijsaanpak deze vormen kan bevorderen. Het is van belang om de aanpak af te stemmen op het type eigenaarschap en deze te koppelen aan specifieke situaties en vakken. De resultaten van deze literatuurstudie vormen een basis voor verdere samenwerking tussen Kunskapsskolan, scholen, en wetenschap. De focus ligt op partnerschap, positief onderzoek, een stapsgewijze aanpak, en het betrekken van praktijkervaringen om gepersonaliseerd onderwijs te optimaliseren.

Het feit dat we een actieve community zijn met een set van kwaliteitsinstrumenten en brede activiteiten voor zowel docenten, schoolleiders als bestuurders biedt een goede 'infrastructuur' voor langdurig onderzoek en samenwerking met de wetenschap. Omdat er voor ieder van ons een volgende stap in ontwikkeling mogelijk is.

Want wij blijven leren!

---

⁶ 'Samenhangend Leerlinggericht Onderwijs voor Sterker Leerling-Eigenaarschap'. Nicolette van Halem, Brigitte de Kok, & Femke Geijssel, 29 augustus 2023. Klik [hier](#) voor een samenvattende presentatie of scan bovenstaande QR code voor de concept literatuurstudie:

